

RUNESTENEN I GÖRLEV

Ved Johs. Brøndum-Nielsen.

I begyndelsen af maj 1921 skulde der støbes cementtrin foran den sydlige våbenhusdør ved Görlev kirke. Den gamle brolægning blev da fjærnet, og idet der blev gravet ned her, stødte man ca. 25 cm under jordoverfladen på en stor, flad sten, der så ud til at bære runeskrift. Murer Christiansen, der udførte arbejdet, vilde da ikke tage ansvaret for at begrave den under cement, men henvendte sig til sognepræsten, pastor Høyrup, for at give ham meddelelse om sagen. Imidlertid blev arbejdet ved våbenhusindgangen fortsat, og der blev støbt cement over stenen; men dagen efter (søndag d. 8. maj) talte murer Christiansen med kasserer D. Møller (Görlev sukkerfabrik), der strax undersøgte sagen. Ved at grave ned lige vest for de nystøbte cementtrin stødte han på topenden af stenen, hvor han fandt utvivlsomme runetegn. Han gav da strax Nationalmuseet meddelelse om fundet, og et par dage efter kom museumsinspektør Kai Uldall til Görlev, og cementtrappen blev hugget op — cementen var heldigvis kun stivnet i overfladen og lod sig let fjærne fra stenen. Den mægtige granitsten strakte sig — med sin nuværende østside opad — helt hen under trap-pens plads og ind under dörkarmens murværk. Den blev gravet fri og rokket ud af sit leje, og ved hjælp af en kran blev dens ca. 5000 kg løftet op. Det viste sig da, at den på bægge sine sideflader bar to skrift-

linier, løbende nedefra opad. Stenen målte 315 cm i højden og ca. 113 i bredden, dens tykkelse var 35—40 cm på midten, 24—26 cm ved siderne. Den nederste del af stenen spidser til, idet et stykke her er afstødt; de to sideflader er tydelig tilglattede, og den nuværende østside (betegnes nedenfor som A-siden) viser i højre kant en reliefafhugning, der kun er ført igennem en lille del af stenens tykkelse, men som sammen med affasningen i venstre kant giver stenen en til skriftfladen smukt passende, slank og harmonisk form. Stenen er nu opstillet i hjørnet mellem kirkens tårn og søndre våbenhus; den er sat en meter i jorden, hvad der muligvis svarer til den oprindelige anbringelse. Ligeledes tyder måske den nuværende vestsides delvis stærkt udviskede runer på, at denne side også tidligere har vendt mod vest — vinden fra det verdenshjørne er ublid selv for granit; et læbælte er nu plantet ved den vestre side, men det vil rigtignok være adskillige år, før det voxer så højt op, at det yder stenen værn mod vind og vejr.

Imponerende ser stenen ud; selv om Lundagårdstenen og et par bornholmske (Brogård, Gyldenså) er højere, og andre er sværere i gennemsnit, så fremtræder Görlev-stenen som en af vore mest monumentale runestene. Stor og lys står den nu med sine grålige granitsider og sine ca. 100 endnu synlige runetegn, der gennemgående er slanke og ikke særlig kraftigt huggede — sikkert et vidnesbyrd om, at stenen ikke har været helt let at arbejde i, rimeligvis tilbøjelig til at springe af i småfliser. Af de to skriftflader er A-siden den smukkeste (med to regelmæssige skriftlinier stående på to rammestreger); B-siden har dels en indrammet skriftlinie løbende omtrent op midt ad stenen, dels uden for denne (til højre for og i fortsættelse af den ved stenens top) to rækker runer, der er meget mindre

regelmæssige (lavere, til dels meget brede) og mange steder meget aflisede og vanskelige at læse, til dels helt forsvundne.

Indskriften på A-siden er (idet Aa og Ab betegner henholdsvis første og anden linie) følgende:

A a:

þiaupui : risþi : stin : þǫnsi : aft : upinkaur :

A b:

fuþarkhniastbmlr : niutualkums

Bortset fra et par steder i Aa, hvor det ene af de 3 skillepunkter er utydeligt, er der overhovedet ingen tvivl om læsningen af denne sides runer. Ligeledes er meningen af de to linier temmelig ligetil og utvivlsom: »þiuðwi rejste denne sten efter Oðinkäur« (eller måske snarere: Oðinkår) siger første linie. Det er en kvinde, der — ligesom fx. Rægnhild i Glavendrup på Fyn — har rejst en mindesten efter sin mand, sikkert efter at hun er blevet enke. Hvem manden var, siges ikke, men ved sin hele imponerende form viser Görlev-stenen, at han må have været en anset og mægtig mand, en storbonde, måske en gode el. l.

Den anden linie deles ved et dobbelt punkt i to dele. Den første del er runealfabetet i den på den tid gældende form og rækkefølge (16 tegn). Slutningen af linien betyder: »Nyd vel höjen«, det er: hvil i fred i graven. Det er en formel, der minder om den fynske Nörre Nærå-stens niut kumbls (kumbł betyder gravhöj).

Hvad meningen er med anførelsen af runealfabetet, kan der ingen tvivl være om. Ligesom det græske alfabet i gamle græske indskrifter skal det tjene som overnaturligt middel, der skal værne den døde; det svarer til, at andre stene (som fx. Glavendrup-stenen) udtaler forbandelser over den, der øver vold mod

Runestenens A-side (Se fodnoten s. 52).

stenen eller slæber den bort fra stedet og rejser den over en anden. Dette alfabet er også på anden måde interessant: det er nemlig det eneste på dansk grund bevarede runealfabet fra den egentlige runestensperiode. Medens man har det stærkt omdannede alfabet fra ca. 1200 (Mønsted-stenene o. l.) og det ældste runealfabet (de runer, der brugtes omkr. 500, fx. på guldhornet fra Gallehus), det sidste på forskellige genstande fra Sverige og andre steder, har man kun kendt det egentlige runestensalfabet (fra omkr. 900) gennem forskellige andenhåndsgengivelser som fx. i et gammelt håndskrift i St. Gallen i Svejts. Og det er nu interessant at se, at dette og Görlev-stenens runealfabet stemmer meget nøje overens, bortset fra enkelte fejl i det udenlands optegnede, hvis nedskriver ikke har været runekyndig sådan som Görlev-stenens runemester.

Også runernes form og indskriftens sprog er af interesse, og man kan herudfra med temmelig stor sikkerhed datere Görlev-stenen: den tilhører Nörre Närä- og Glavendrup-stenens tid; den er fra ca. 900.

Går vi nu til stenens anden indskriftside, så møder vi den magiske dunkelhed, der afdæmpet fremtræder på forsiden, i en meget stærkere form. Desværre er runerne her — navnlig i 2. linie — meget svage, så at en sikker tydning møder meget store vanskeligheder.

På B-siden står, som ovenfor nævnt, den ene del af indskriften (Ba) inden for rammestreger, løbende omtrent op ad stenens midte. Skilletegn findes overhovedet ikke på B-siden. Da indramningens venstre korte linie dannes af en runestav, er det rimeligst at antage, at det samme gælder den tilsvarende linie ved Ba's anden ende, at denne linie da må læses som en *i*-rune. Bortset fra, at bistavene i et par runer (som jeg nedenfor gengiver ved et bogstav med et punkt

under) kan være lidt tvivlsomme, er Ba-linien ellers i det hele temmelig tydelig; der står:

þ m k i i i s s s t t t i i i l l l l i a k s a i a þ u i

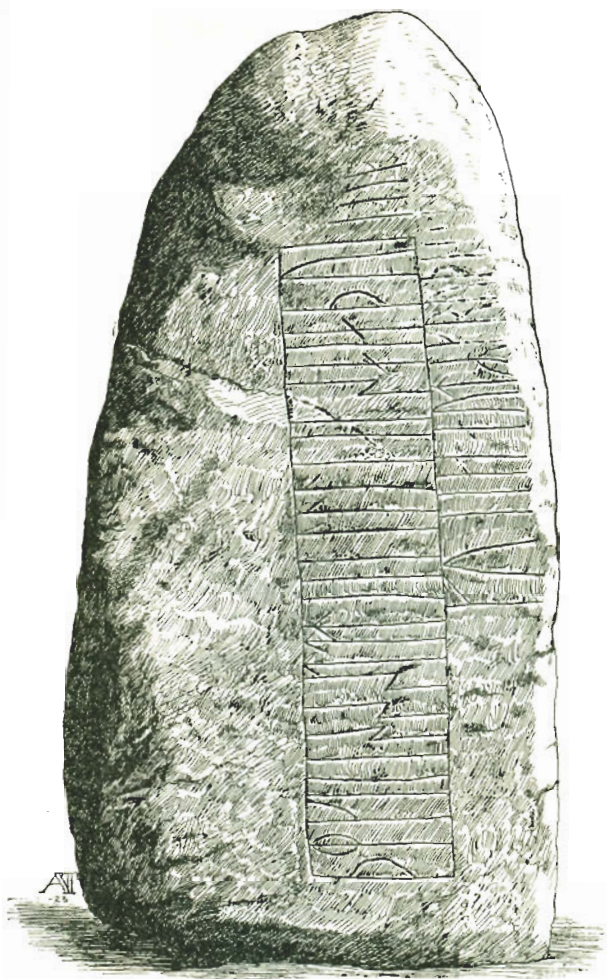
Man lægger her strax mærke til den ejendommelige gentagelse af visse runer (i grupper på tre): i i i s s s t t t i i i l l l l. Det er det samme forhold som på et benstykke fra Lindholm mose i Skåne, hvor der med de ældre runer först står en indskrift, der betyder: jeg Eril, jeg kaldes den snedige (o: den som forstår sig på runemagi), og derefter: aaaaaaaarrrnnn*bm ttt : alu : (hvor * betegner et tvivlsomt tegn). Gentagelse og anvendelse af visse særlige talforhold (3, 8 osv.) er kendt som stærke magiske midler. I et Edda-digt siger valkyrien Sigrdrifa til Sigurd, at han skal riste runer på sit sværd »og nævne to gange Tyr«¹. En norsk trylleformel giver den anvisning til at fange en tyv, at man skal »skrive den formaning Auratabuk 3 gange på det hus, som han sidst udgik fra, dog 9 gange er sikrest, om han er kommen langt bort«. Og på Island har man brugt en »kvennagaldur« (en tryllegalder, der skulde skaffe en mand en kvindes elskov), hvis første linier lød:

Jeg rister dig
otte »aser«,
ni »naudir« —

hvad der må betyde: as-runen (*a*) skrevet 8 gange, naud-runen (*n*) skrevet 9 gange.

Men spørgsmålet bliver nu, om man kan nå til en nærmere forklaring af denne magiske formel på Görlevstenen. Og her er det så heldigt, at den har sidestykker andensteds. På Ledbergs kirkegård i Østergötland står en runesten (fra 11. årh.), hvis indskrift fortæller, at Bise sammen med (sin hustru) Gunna rejste denne sten

¹ Tyr betyder: den efter guden Tyr opkaldte *t*-rune.

Runestenens B-side. (Se fodnoten s. 52).

efter sin fader Thorgøt; derefter følger en række runer, der til dels står temmelig utydeligt, men som vistnok må læses:

þmk : iii : sss : ttt : iii : III

Vi har i så fald her den nøjeste parallel til Görlevstenens formel, og man tør da sikkert fastslå, at her foreligger en magisk værneformel, der skal skaffe den døde fred i graven, binde den døde til graven, vie og værne gravmindesmærket.

På et helt andet sted møder vi igen formelen — i en lidt ændret skikkelse — nemlig i den islandske eventyr-saga »Boses saga«. Den fortæller om en mand, Bose, der har vakt kong Hrings vrede og derfor trues af stor livsfare; så går Boses trolddomskyndige fostermoder Busla til kongen og fremsiger et langt digt¹, hvori hun både beder og forbander. I oversættelse lyder slutningen af digtet således:

Trolde og alver
og tryllende norner,
højboer, bjærgriser
brænde din hal;
hrimturser hade dig,
heste dig træde,
strá stikke dig,
storme dig plage;
vé dig, hvis ikke
du gör, hvad jeg vil.

Komme nu sex
slemme karle,
alle ubundne,
for øjne dig frem;
råder du ej dem,
som ret mig tykkes,
da skal hunde
ihjel dig gnave
og din sjæl
synke til Hel.

¹ Dette digt antages at være ældre end sagaen og at stamme fra 13. årh. (snarest fra tiden ned mod 1300).

Og så kommer de sex karle, i form af sex grupper runer, der kan gengives¹:

rsiþkmu iiiiii ssssss ttttt iiiiii lllll

Forbindelsen med formlen på de to runestene er åbenbar; sagaen har blot en sextalsformel i stedet for stenenes tretalsformel. Derimod synes anvendelsen i sagaen at være en anden, idet vi her har den »sorte magi«. Dog, forskellen er vel kun ringe: hvad der er forbandelse og ulykke for kong Hring, er jo værn og lykke for Bose. Men mulighed for en misforstået eller ændret brug af en gammel værneformel er vel ikke udelukket; der ligger århundreder imellem runestene og digtet. Der er imidlertid ved Buslas forbandelse en anden mærkelighed, som måske træder tydeligst frem ved sammenligning med en islandsk trylleformel, der findes i Jon Arnasons bekendte samling af islandske folkesagn (I, 463 f.); det er en tyvs-formel, og den lyder frit oversat: »Den forbandelse taler jeg over den tyv, som har stjålet denne ting, at han skal pines og plages og ingensteds have fred, før han bringer mig hvad han har stjålet. Dertil hjælpe Tor og Odin. Men hvis tyven har spist det stjalne, da skal man læse dette:

Op skal du spy
den ting, du stjal.

Så skal din bug
opblæses og svulme
og indeni rives
i mange rifter;

¹ De forskellige gamle håndskrifter, hvori sagaen er opbevaret, har runerne i næsten samme form. En undtagelse danner det rmetegn, der står som nr. 2; det er helt forskelligt i de tre ældste håndskrifter og må være forvansket; jeg antager — hvad der på nærværende sted ikke nærmere kan begrundes —, at det skal være et sammenskrevet tegn for s- og i-runen. I det hele må den nærmere diskussion og redegørelse på flere steder falde uden for denne lille afhandling; en udførligere fremstilling vil antagelig senere fremkomme i Aarbøger f. nord. Oldkyndighed.

højt skal tude
dine tarme,
de skal i sønder
slides alle . . .

Bryst og bug
som brand skal være,
som hunde flænged
og flænsed hjærtet;
vid og sans
skal vildes for dig;
forbandet du være
ved den hellige bog . . .

Spy du nu,
eller sprængt du vorde.
Dertil hjælpe
Tor og Odin,
at tyv skal ej have
den ting, han tog.

Rist disse stave på eg og hav det i din hånd, når tyven kommer« — stavene er 18 tegn, der til dels er forsnørklede og omdannede bogstaver.

Forbandelsens karakter og det til slut anvendte magiske middel er, som man ser, af samme art i de to digte. Forskellen mellem dem ligger navnlig deri, at Busla lader det magiske tegn (runerne) fremtræde som en gåde og opfordrer kongen til at gætte denne. Men dette er netop også en fuldkommen urimelighed, helt i modstrid med situationen: handlingens logik kræver, at kongen kun skal kunne fri sig for Buslas forbandelse ved at skænke Bose livet, ikke ved at gætte en gåde (hvad der da måtte give ham ret til at dræbe Bose). Med andre ord: gådemotiveter en misforståelse, der muligvis slet ikke oprindeligt tilhører digtet¹. Og fjærner vi

¹ Måske kunde gådemotivet skyldes den omstændighed, at runeformlen er blevet tydet som en gåde, der løstes ved at man tog et bogstav af hver gruppe og af disse 6 bogstaver dannede ord. Denne tydning, der er blevet givet af den tyske digter og forsker J. L. Uhland, har — som en ung norsk runeindskrift vistnok viser — en vis ret, men den giver sikkert ikke runeformlens oprindelige mening. Det forekommer mig usandsynligt, at trylleformlen på Görlev-stenen skulde lydes blot som þistil(l) »tidsel«, mistil(l) »mistel(ten)«, kistil(l) »lille kiste«. En sådan rebus egner sig formentlig slet som værneformel på et runeslensgravminde.

dette moment, nærmer vi også runeformlen i Buslas digt til runestenenes. Det er en tretals- eller (hos Busla) en sextalsformel, hvis sidste 5 grupper består af runerne *i — s — t — i — l*, og hvis første gruppe består af 3 el. 6 forskellige runer (*þ m k*, hos Busla udvidet efter skemaet). Runegrupperne med *i — s — t — i — l* bør sikkert betragtes som magiske runer, der virker ved den i hver af dem hvilende kraft: den midterste af dem er *t*, der hed Tyr og var en af de allerkræftigste trylleruner; den findes fx. i trylleformlen på det ovenfor omtalte benstykke fra Lindholm mose og på et i Lund fundet lille vævespæld, som nedenfor nærmere skal omtales. Begge steder optræder *t*-runen sammen med *l*, sidste sted tillige med *i*-runen, ligesom her på Görlev-stenen. Og hvad endelig *s*-runens magiske karakter angår, kan man dels gøre opmærksom på, at *s* og *t* efter en svensk runeforskers forklaring hører nøje sammen, dels fremhæve, hvad Jon Arnason siger i sine islandske folkesagn (I, 449) om det tryllemiddel, der kaldes en sövntorn: man tog en kvist el. lign., som der ristedes runer på, og som så blev stukket ind i en persons hår eller klæder for at holde vedkommende bunden af sövnen. »Den rune«, hedder det, »som blev brugt til denne trolddom, var *s*-runen, og den skulde skrives flere gange, men ikke véd jeg hvor mange«. Muligt er det også, at selve de fem runers navne siger noget om deres magiske kraft: *i* hed »is«, *s* »sol«, *t* »Tyr«, *l* »lågr« = : hav, sø. Det kunde da tænkes, at runemesteren igennem dem påkalder overnaturlige magter¹, der er knyttede til solen, havet osv. (samt guden Tyr).

For sig selv står de tre første runer *þ m k*. Efter det foran udviklede ligger det ret nær at tænke sig dem forklarede som ordet *þyrmisk*, af *þyrma*, der betyder at værne, holde sin hånd over o. l. Men på

¹ Jf. ndf. s. 49, n. 2.

grund af udtrykkets knaphed kan det være vanskeligt at afgøre, om man skal opfatte dette formodede þyrmisk aktivt som: gid de påkaldte overnaturlige magter må værne graven, eller passivt som: gid graven må være værnet (ukrænket) ved de påkaldte overnaturlige magter. Et middel til på en vis måde at kontrollere denne tydning har vi nu i Buslas runer, der som omtalt har sex runer i hver gruppe, og hvis første gruppe jeg formodede skulde læses $rs\hat{i}pkmu$; dette kunde måske synes at afvige ret stærkt fra de to runestenes formel. Prøver man imidlertid at omstille de 7 runer $rs\hat{i}pkmu$, vil man finde, at de naturligt danner ordet þyrmisk, der — idet *u*-runen er tegn lige så vel for *y* som for *u* — netop kunde læses þyrmisk. Og tænker man sig — omvendt —, at en oprindelig trylleformel med þyrmisk skulde formes efter dunkelheds- og gentagelsesprincippet, kunde vel ingen forkortelse være rimeligere end $\hat{p}mk$ (som på de to runestene), forudsat at det skulde passe ind i en tretalsformel. Hvis ordet derimod skulde afpasses efter en sextals-runeformel, lå det overmåde nær at lade to af tegnene danne en såkaldt binderune (så fik man 6 tegn i st. f. de 7 i þyrmisk), og af alle runetegn i ordet var der ingen som det efter almindelig runeskik lå nærmere at sammenföje til en binderune end netop *s* og *i*; imidlertid blev ordet ved denne ændring ikke særlig ukendeligt; en omstilling af runetegnene — et i runeskrift velkendt princip — kan da være anset for nødvendig, og på denne måde kan Buslas formel have fået sin overleverede form¹.

Nu fortsætter Görlev-stenens Ba-indskrift imidlertid ud over de to andre formler, idet der — som foran

¹ Efter hvad foran (s. 46, n. 1) er sagt, tænker jeg mig da, at trylleformlen senere er blevet opfattet som en gåde og tydet som en række ord på *-istil*.

vist — sidst i den indrammede del af indskriften vistnok må læses: iaksaiapui, en runeforbindelse, der kan minde lidt om den mærkelige, aldrig tydede fynske Sørup-sten (med forbindelserne isaiiseya (?) o. l.), der sikkert også har magisk karakter. Et forsøg til en tydning skal jeg dog give, selv om den bliver af lignende usikker art som ovenfor ved þyrmisk. Jeg tænker mig da, at iaksaiapui — idet ap antages ved fejlristning at stå for þa — kan læses: iak saiþ a ui o: *iak sæiþ á wí*, jeg øvede trolddom (sejd) på gravpladsen (den viede plads), d. v. s.: jeg (den nedenfor nævnte runemester) er den, der ved sejd har viet og værnet gravpladsen¹.

Det må dog indrømmes, at der på forskellig måde kan rejses tvivl om denne tydnings rigtighed; men afgørende synes de mulige indvendinger mig ikke at være. Nogle enkelte momenter skal i korthed nævnes. Formen *iak*, »jeg«, kendes ellers ikke så tidlig, men det er netop den form, man skulde vente. Ordet *síþa*, »at øve sejd«, forekommer ellers ikke i dansk, men det samme gælder — meget naturligt — adskillige andre ord, som runestenene viser en gang har eksisteret også i dansk (som fx. Snoldelev-stenens *tul*, ordet *hal* »mand« på den ene Sdr. Vissing-sten, osv.). Man vil måske også indvende, at sejd er en temmelig ringeagtet kunst, og sådan var forholdet unægtelig i senere tid — ifølge Snorres Heimskringla; men ifølge samme kilde var det oprindeligt en kunst, som Odin øvede (ligesom runekunsten)², og skjalden Kormak

¹ Mindre sandsynligt forekommer det mig, at runerne skulde betyde *iak sai [þ] a pui*, jeg øvede trolddom på eller ved dette.

² »Odin kunde en kunst, som der fulgte stor magt med, og øvede den selv, den som hedder sejd, og ved den kunde han vide mænds skæbne og hvad der endnu ikke er sket, ligeledes volde mænd død eller ulykke eller sygdom, ligeledes tage forstand og styrke fra mænd og give andre det«. Om den særlige måde, hvorpå sejd øves, haves forskellige beretninger; fx. fortælles, hvordan völven Torbjörg ved sejd påkalder overnaturlige magter (*náttúrur*).

siger i et digt, at Ygg (o: Odin) sejdede til Rind o: udøvede sejd for at vinde Rind. Er det således en Odin tilskreven kunst, kan det ikke volde betænkelighed at antage, at den (ved år 900) kan øves af en runemagiker, der vil vie og værne en gravplads. Endvidere skal blot bemærkes, at man nok som præpositionen *á* kunde have ventet den anden *a*-rune (*ǰ*), men allerede på Glavendrup-stenen forekommer uoprindelig brug af *a*-runen, og på den jyske Lyngby-sten (ifølge Wimmer fra ca. 960) skrives præpositionen netop på samme måde som her antaget (og denne skriftbrug er ifølge Wimmer »regel i slutningen af det 10. årh.«). Og endelig må det tilføjes, at *wí* el. *wé* i betydningen »indviet gravplads« almindelig antages at foreligge i samme forbindelse som her i den ene Vedelspang-stens indskrift (*ǰ wé Gnupa*, på Gnupas vi o: viede gravplads), men at betydningen her er en smule omstridt.

Tilbage er endnu at undersøge de uden for ramme-stregen stående runer på B-siden. Disse består for det første af nogle få lidt lavere runer (Bc) i samme linie, hvoraf kun et *u* er helt tydeligt; der står snarest *i u þ.*, *t u þ.* e. l. For det andet findes, som ovenfor nævnt, mellem tryllerunerne (Ba) og B-sidens højre kant en række ligeledes noget lavere runer (Bb), der formodentlig skal læses:

k u n i h a u t r k r u þ . . . .

Rimeligt er det, at Bb og Bc hører sammen, sådan at Bc er en fortsættelse af Bb (sat op i linien ovenover, vel snarest på grund af fejl beregning af pladsen). Jeg tænker mig da disse runer læst på følgende måde: *kuni hautr krup* (*karþi tuþ(um)*, *Gunni háttr grud gærði døðum* o: »Gunni (med tilnavnet) hat skaffede den døde fred«. Til et par af ordene kan man som forklaring gøre opmærksom på, at *grud* eller

grid er et her i Norden i tidligere tid almindeligt udtryk for fred, sikkerhed, tryghed imod fare og fjendtligheder, og »hat« forekommer også andensteds som tilnavn til personer, er særlig kendt dels som navn til Odin, når han optrådte formummet, med en sid hat på, dels som navn på en af Rolv Krakets kæmper, Hjalte den huprude, der som dreng sad forskræmt i kongens hal og dækkede sig mod de afgnavede ben, som berserkerne i kåd spøg slyngede ham i hovedet;¹ fra Oehenschlägers digt Hrolf Krake kendes han som »Hottur, liden Fiskerdreng«.

Skønt B-siden i karakter afviger ret stærkt fra A, og navnlig Bb's runer ser temmelig afvigende ud, antager jeg dog, at hele Görlev-stenens indskrift skyldes samme runemester; forskellen i runernes form kan fx. skyldes, at mere end én har udført selve indhugningen af runerne (runemesteren behøver ingenlunde selv at have hugget runerne); muligvis kan også granittens beskaffenhed være forskellig, så at Bb-runerne er anbragt på et sted, der voldte særlige vanskeligheder. Der er i det mindste ikke noget i B-sidens sprogform eller runer, der er uføreneligt med den tidligere nævnte tidsbestemmelse: runestenen må i det hele antages at stamme fra tiden omkr. 900.

Görlev-stenen er fremdraget i en egn, hvorfra vi ellers ikke nu kender runestene (de nærmeste er Tårn-borg-stenen, Fjæneslev-stenen o. l.), men ingen ved, hvor mange runestene der kan være gået til grunde her — heller ingen, hvor mange der kan findes i fremtiden. Vi tør gå ud fra, at der her har været en gammel nordvestsjællandsk bygd, omkring Halleby å og Tissø, og ligheden med Nörre Nærå-stenens slutningsformel tør man vistnok udlægge som vidnesbyrd

¹ Mærkeligt nok kaldes Bødvar i Rolv Krakets saga *Hattargríd* ∴ den der skaffer *Háttur grid* — med de to foran omtalte ord *Háttur* og *grid* (= *grud*).

om gammel forbindelse mellem den nordvestsjællandske bygd og den nordfynske (Nörre Nærå- og Glavendrup-stenenes egn). Vi har i Görlev-stenen et minde om en stormand, hvis gravfred værnes med de stærkeste midler. Glavendrup-stenens formularer: »Tor vie disse runer« og forbandelsen over den, der måtte bryde gravfreden, har deres endnu kraftigere, mere ram-hedenske sidestykke i Görlev-stenens trylleruner (alfabetet på A-siden, de egentlige trylleruner i Ba). Den föjer sig derved ind i en lang række magiske runeindskrifter som fx. det ovenfor nævnte brudstykke fra Lindholm mose (fra c. 500) og et i Lund i Skåne fundet vævespjæld (fra slutningen af 10. århundrede), hvis runeindskrift siger: »Ingimar, Sigvårs sön, have mine ulykker«, hvorefter følger tryllerunerne a allatti (den kvinde, som har ejet dette vævespjæld, har dermed villet virke ulykke over en Ingimar, der havde sveget hende). Talrige andre eksempler kunde nævnes, og i Norge og Sverige har man også flere runestene med kraftig hedensk trolddom. Nu har Görlev-stenen givet os det, som ingen havde vovet at vente: vi har i den en dansk runesten med kraftig hedensk magi og en trylleformel af den mest udprægede art, tilmed fundet i en særlig runefattig egn.¹

---

¹ Med hensyn til de her anvendte gengivelser af Görlev-stenen må bemærkes, at grundlaget er fotografier, hvorpå jeg har optrukket runetegnene (med skillepunkter og rammestreger); efter disse har årbogens redaktør, hr. Albert Thomsen, udført tegninger, hvorefter F. Hendriksens reproduktionsatelier igeu har fremstillet klicheer.